

Martinez-Vazquez, J., Sanz-Arcega, E., and Tranchez-Martin, J. "Fiscal aspects of subnational governments". In *Handbook on Subnational Governments and Governance*, 2-20. 2024.

DOI: <https://doi.org/10.4337/9781803925370.00007>

Oliichenko, I., and Ditkovska, M. "Osoblyvosti mizhibudzhetnykh vidnosyn v umovakh detsentralizatsii vlady v Ukraini" [Features of Inter-Budgetary Relations in the Conditions of Decentralization of Power in Ukraine]. *Problemy i perspektivy ekonomiky ta upravlinnia*, no. 2 (2021): 154-163.

DOI: [https://doi.org/10.25140/2411-5215-2021-2\(26\)-154-163](https://doi.org/10.25140/2411-5215-2021-2(26)-154-163)

Onofrei, M. et al. "Fiscal Decentralization, Good Governance and Regional Development - Empirical Evidence in the European Context". *Sustainability*, art. 7093, vol. 14, no. 12 (2022).

DOI: <https://doi.org/10.3390/su14127093>

Savastieieva, O. M. *Orhanizatsiia biudzhethnoho protsesu na mistsevomu rivni v umovakh finansovoi detsentralizatsii: teoriia, metodolohiia, praktyka* [Organization of the Budget Process at the Local Level in the Context of Financial Decentralization: Theory, Methodology, Practice]. Chernihiv: ChNTU, 2019.

Stetsenko, N. A. "Osnovni pidkhody do otsinky efektyvnosti vykonannia biudzhethnykh prohram v Ukraini" [Main Approaches to Assessing the Effectiveness of the Implementation of Budget Programs in Ukraine]. *Modern Economics*, no. 11 (2018): 148-153.

DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V11\(2018\)-24](https://doi.org/10.31521/modecon.V11(2018)-24)

Tsybaliuk, I. *Fiskalniy prostir inkluzyvnoho rozvytku rehionu v umovakh finansovoi detsentralizatsii: teoriia, metodolohiia, praktyka* [Fiscal Space for Inclusive Regional Development in the Context of Financial Decentralization: Theory, Methodology, Practice]. Luts'k: Vezha-Druk, 2022.

Zhyber, T. V., Solopenko, T. V., and Slavkova, A. A. "Derzhavni prohramy u prohramno-tsilyovomu biudzhethuvanni: instytutsiinyi aspekt" [Government Programs in Program-Target Budgeting: Institutional Aspect]. *Vcheni zapysky*, no. 24(3) (2021): 22-29.

DOI: https://doi.org/10.33111/vz_kneu.24.21.03.03.019.025

Науковий керівник – Самородов Б. В.,

доктор економічних наук, професор, проректор, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

УДК 336.1:351.72(477)

JEL: C82; H61; H72; R58

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2025-7-410-418>

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ОЦІНЮВАННЯ БЮДЖЕТНОЇ БЕЗПЕКИ РЕГІОНУ НА ПРИКЛАДІ БЮДЖЕТУ РІВНЕНСЬКОЇ ОБЛАСТІ

©2025 ЛЯХОВИЧ О. О., СКАКОВСЬКА С. С.

УДК 336.1:351.72(477)

JEL: C82; H61; H72; R58

Ляхович О. О., Скаковська С. С. Методологічні засади оцінювання бюджетної безпеки регіону на прикладі бюджету Рівненської області

У статті розкрито сутність, значення та особливості оцінки бюджетної безпеки регіону. Визначено, що бюджетна безпека регіонів розглядається як критично важливий елемент забезпечення фінансової стійкості, стабільності та здатності регіонів ефективно функціонувати в умовах зовнішніх загроз і внутрішніх ризиків. Обґрунтовано підходи до трактування категорії «бюджетна безпека» як багатовимірного явища, що охоплює збалансованість бюджету, фінансову самостійність та ефективність використання коштів. Здійснено порівняльний аналіз наукових підходів до оцінювання бюджетної безпеки регіонів та акцентовано увагу на відсутності уніфікованої методології. У межах дослідження використано індикаторний підхід до оцінювання бюджетної безпеки, що передбачає порівняння фактичних значень ключових фінансових показників із нормативно встановленими граничними межами. Сформовано систему індикаторів, згрупованих у три основні блоки: збалансованість бюджету, фінансова самостійність та ефективність використання бюджетних коштів. Застосування даного підходу дозволило отримати інтегральну оцінку рівня бюджетної безпеки регіону та виявити основні напрями для посилення фінансової стійкості. У межах практичного дослідження виявлено, що найбільші відхилення рівня бюджетної безпеки Рівненської області спостерігаються за показниками збалансованості бюджету та ефективності, зокрема через залежність від міжбюджетних трансфертів та низьку частку інвестиційних видатків. Це свідчить про неефективну структуру витрат і зниження здатності регіону забезпечувати стратегічний розвиток. Запропоновано шляхи підвищення рівня бюджетної безпеки, зокрема шляхом зміцнення доходної бази, оптимізації структури видатків та впровадження адаптивної бюджетної політики. Результати дослідження можуть бути використані для формування механізмів оцінювання та управління бюджетною безпекою на регіональному рівні в умовах трансформаційних викликів.

Ключові слова: бюджетна безпека, місцеві бюджети, індикаторний підхід, фінансова стійкість, регіональний розвиток.

Рис.: 2. **Табл.:** 3. **Формул.:** 6. **Бібл.:** 14.

Ляхович Ольга Олександрівна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів та економічної безпеки, Навчально-науковий інститут економіки та менеджменту Національного університету водного господарства та природокористування (вул. Олексія Новака, 75, Рівне, 33019, Україна)

E-mail: o.o.liakhovych@nuwm.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6770-7970>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/Q-8233-2017>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorid=58090411800>

Скаковська Світлана Степанівна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів та економічної безпеки, Навчально-науковий інститут економіки та менеджменту Національного університету водного господарства та природокористування (вул. Олексія Новака, 75, Рівне, 33019, Україна)

E-mail: s.s.skakovska@nuwm.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3415-9613>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/D-9590-2019>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=58089501800>

UDC 336.1:351.72(477)

JEL: C82; H61; H72; R58

Liakhovych O. O., Skakovska S. S. The Methodological Foundations for Assessing Regional Budgetary Security

Using the Example of the Rivne Region Budget

The article outlines the essence, significance, and characteristics of assessing a region's budgetary security. The authors establish that regional budgetary security is considered a critically important element in ensuring financial resilience, stability, and the capability of regions to function effectively under external threats and internal risks. Approaches to interpreting the category of «budgetary security» as a multidimensional phenomenon encompassing budget balance, financial autonomy, and efficient use of funds are substantiated. A comparative analysis of scholarly approaches to evaluating regional budgetary security is conducted, emphasizing the absence of a unified methodology. Within the study, an indicator-based approach to assessing budgetary security is applied, which involves comparing actual values of key financial indicators with established normative limits. A system of indicators has been developed, grouped into three main blocks: budget balance, financial independence, and efficiency in the use of budgetary funds. The application of this approach made it possible to obtain an integrated assessment of the region's budgetary security level and to identify the main directions for strengthening financial resilience. Within the practical study, it was found that the largest deviations in the budgetary security level of the Rivne region occur in the indicators of budget balance and efficiency, particularly due to dependence on intergovernmental transfers and a low share of investment expenditures. This indicates an inefficient expenditure structure and a reduced capacity of the region to ensure strategic development. Ways to enhance the level of budgetary security have been proposed, specifically through strengthening the revenue base, optimizing the expenditure structure, and implementing an adaptive budgetary policy. The results of the study can be used to develop mechanisms for assessing and managing budgetary security at the regional level in the context of transformational challenges.

Keywords: budgetary security, local budgets, indicator-based approach, financial resilience, regional development.

Fig.: 2. **Tabl.:** 3. **Formulae:** 6. **Bibl.:** 14.

Liakhovych Olha O. – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Finance and Economic Security, Educational and Scientific Institute of Economics and Management of the National University of Water Management and Environmental Management (75 Oleksiia Novaka Str., Rivne, 33019, Ukraine)

E-mail: o.o.liakhovych@nuwm.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6770-7970>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/Q-8233-2017>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=58090411800>

Skakovska Svitlana S. – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Finance and Economic Security, Educational and Scientific Institute of Economics and Management of the National University of Water Management and Environmental Management (75 Oleksiia Novaka Str., Rivne, 33019, Ukraine)

E-mail: s.s.skakovska@nuwm.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3415-9613>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/D-9590-2019>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=58089501800>

Повномасштабне військове вторгнення Росії в Україну у 2022 році спричинило не лише масштабні людські та інфраструктурні втрати, але й істотні фінансово-економічні виклики для держави та її регіонів. У цих умовах питання забезпечення бюджетної безпеки регіонів набуло особливого значення. Війна призвела до зниження доходів місцевих бюджетів, зростання витрат на безпеку, соціальну підтримку населення, внутрішньо переміщених осіб, а також до порушення сталого функціонування бюджетних процесів. Водночас післявоєнна відбудова України потребуватиме значних бюджетних ресурсів, ефективного фінансового управління та високої стійкості регіональних бюджетів до нових викликів.

У цьому контексті бюджетна безпека регіону виступає не лише фінансово-економічною катего-

рією, а й інструментом забезпечення стійкості регіональних бюджетів до воєнних загроз, підтримки життєдіяльності населення в умовах надзвичайної ситуації та гарантування фінансової спроможності регіонів у процесі повоєнної відбудови. Бюджетна безпека набуває стратегічного значення для збереження регіональної керованості, виконання соціальних функцій та запуску процесів відновлення інфраструктури, економіки та послуг на місцях.

Теоретичним основам фінансової спроможності та забезпечення бюджетної безпеки регіонів присвятили свої дослідження численні відомі науковці, серед яких: Г. Возняк [1; 2], О. Гладкова, Т. Свинаренко [3], О. Кириленко [6], І. Саннікова, О. Приходько [11], Н. Ситник, Х. Петришин [12], Ю. Тимчишин [13], М. Тис [14] та інші. Водночас питання, що стосуються конкретизації методичних

аспектів оцінювання рівня бюджетної безпеки, залишаються відкритими та потребують подальшого вивчення. На сьогоднішній день відсутня єдина, загальновизнана методика оцінювання бюджетної безпеки на рівні регіону. З огляду на відсутність уніфікованих наукових і методологічних підходів до формування бюджетної безпеки регіонів вважаємо доцільним узагальнити та представити наявні наукові напрацювання в цій галузі досліджень.

Метою статті є теоретичне обґрунтування та практичне застосування методології оцінювання бюджетної безпеки регіону в умовах війни та повоєнної відбудови шляхом формування системи індикаторів, що відображають рівень збалансованості бюджету, фінансової самостійності та ефективності використання бюджетних ресурсів для виявлення основних ризиків і визначення напрямів підвищення фінансової стійкості регіональних бюджетів.

Забезпечення бюджетної безпеки регіонів в умовах воєнного стану та післявоєнної відбудови України набуває пріоритетного значення для стабільного функціонування місцевого самоврядування. Війна істотно вплинула на дохідну та видаткову частини місцевих бюджетів, що зумовило необхідність переосмислення підходів до фінансового управління. У цьому контексті особливого значення набуває розробка ефективних інструментів оцінювання рівня бюджетної безпеки регіонів.

Відмітимо, що Ю. В. Тимчишин трактує бюджетну безпеку з точки зору досягнення бюджетної збалансованості [13, с. 108]. Його трактування даної категорії зводиться до такого стану фінансової системи регіону, за якого досягається відповідність між доходами та видатками місцевих бюджетів як у короткостроковій, так і в довгостроковій перспективі, що дає змогу органам місцевого самоврядування в повному обсязі реалізовувати свої функції та повноваження, а також ефективно протидіяти наявним ризикам, загрозам і викликам. На його думку, найбільш ефективним інструментом для оцінювання бюджетної безпеки регіонів є застосування рейтингування, що передбачає аналіз таких показників, як відношення сальдо бюджету регіону до ВРП; доходи бюджету регіону на особу населення; бюджетні видатки на особу населення; співвідношення суми отриманих трансфертів і суми бюджетних видатків регіону; співвідношення податкових і неподаткових надходжень до місцевого бюджету; частка податкових надходжень у загальному бюджеті регіону; частка офіційних трансфертів у загальних доходах місцевих бюджетів; відношення трансфертів з держбюджету до ВРП [13, с. 108].

Своєю чергою, Н. С. Ситник і Х. Р. Петришин до складу бюджетної безпеки відносять такі індикатори, як обсяги та рівень збалансованості бю-

джетного фінансування; наявність чи відсутність бюджетних резервів; здійснення бюджетної дисципліни; ступінь виконання місцевих бюджетів.

Г. В. Возняк оцінює бюджетну безпеку регіону на основі індикаторів стану та збалансованості бюджету; міжбюджетної взаємодії; стійкості бюджету [1, с. 46].

О. В. Гладкова та Т. І. Свиначенко підкреслюють важливу роль бюджету в системі фінансової безпеки регіонів. Вони розглядають це поняття як фінансову автономію регіону, що передбачає здатність місцевих органів влади самостійно формувати необхідні за обсягом бюджетні ресурси та ефективно управляти ними для повноцінного виконання покладених на них функцій [3, с. 180].

І. Н. Саннікова та Є. А. Приходько розглядають бюджетну безпеку через призму збалансованості бюджету та ефективного використання бюджетних ресурсів. На їхню думку, найбільш результативним методом оцінки бюджетної безпеки регіонів є коефіцієнтний підхід, який передбачає аналіз таких показників, як коефіцієнт бюджетної автономії, рівень бюджетного дефіциту, обсяг податкових надходжень, показник бюджетного покриття та рівень бюджетної забезпеченості [11, с. 51].

За О. Кириленко, під бюджетною безпекою на рівні місцевих бюджетів слід розуміти такий стан, який забезпечує органам місцевого самоврядування здатність ефективно здійснювати покладені на них функції та виконувати визначені завдання. А оцінка бюджетної безпеки територіальних громад може проводитися за допомогою комплексу показників, які відображають такі аспекти [6, с. 95]:

- ✦ структуру дохідної частини місцевого бюджету відповідно до бюджетної класифікації, зокрема співвідношення між власними доходами та закріпленими за громадою, а також питому вагу надходжень від місцевих податків і зборів у загальній сумі податкових доходів;
- ✦ структуру видатків місцевого бюджету з урахуванням фінансового забезпечення як власних, так і делегованих органам місцевого самоврядування повноважень, співвідношення поточних і капітальних витрат, а також наявність резервних коштів для покриття непередбачених витрат;
- ✦ збалансованість бюджету, зокрема частку трансфертів із державного бюджету в загальному обсязі доходів місцевого бюджету.

Отже, сучасне наукове осмислення бюджетної безпеки регіону свідчить про її багатовимірність та необхідність інтеграції фінансових, управлінських і соціальних підходів до її забезпечення. Загалом, бюджетну безпеку регіону

можна характеризувати такими ключовими аспектами:

1. *Збалансованість бюджету* – відповідність між доходами та видатками бюджету, відсутність хронічного дефіциту.
2. *Фінансова самостійність* – здатність регіону самостійно формувати дохідну частину бюджету без надмірної залежності від трансфертів із державного бюджету.
3. *Ефективність використання бюджетних коштів* – досягнення максимального соціально-економічного ефекту при оптимальному витрачанні ресурсів.

Враховуючи вищенаведене, можна зробити висновок, що бюджетна безпека регіону – це досить багатогранне поняття, яке охоплює досить широкий перелік показників. На нашу думку, під бюджетною безпекою регіону слід розуміти стан стабільності, платоспроможності та ефективності місцевої бюджетної системи, за якого забезпечується реалізація повноважень органів місцевого самоврядування, виконання соціальних функцій і розвиток територій навіть в умовах впливу дестабілізуючих чинників.

Оскільки регіон розглядається нами як економічна категорія та є складною і динамічною системою, то, відповідно, його бюджетна безпека також не може розглядатися як сталий або незмінний стан. Така природа обумовлює необхідність постійного моніторингу її рівня, оперативного реагування на ризики та застосування ефективних інструментів управління.

Як видно з проведеного дослідження, у практиці управління регіональним розвитком застосовуються різні методологічні підходи до визначення рівня бюджетної безпеки. Найбільш поширеними серед них є такі: індикаторний (коефіцієнтний) підхід, ресурсно-функціональний підхід, рейтинговий, метод оцінювання ймовірності настання фінансової неспроможності, а також програмно-цільовий підхід [8; 13].

У межах цього дослідження ми пропонуємо застосування саме індикаторного (коефіцієнтного) підходу як найбільш адаптивного для потреб регіонального аналізу. Суть даного підходу полягає в порівнянні реальних, фактично досягнутих показників бюджетної безпеки з відповідними нормативними або граничними значеннями (індикаторами), які відображають рівень фінансової самостійності, стабільності та потенціалу до розвитку регіону. При цьому набір таких індикаторів може змінюватися – доповнюватися новими або звужуватися до найбільш критичних – залежно від специфіки соціально-економічного стану регіону та конкретної мети оцінювання.

Важливо наголосити, що будь-яке негативне відхилення фактичних показників від установлених нормативів свідчить про потенційні загрози бюджетній безпеці регіону. Отже, згідно з логікою цього підходу, досягнення високого рівня бюджетної безпеки можливе лише у випадку, коли всі ключові індикатори або перевищують нормативні значення, або перебувають у межах допустимих рівнів.

Виходячи з наведеного, актуальним постає завдання розробки та обґрунтування системи ключових показників (індикаторів), які можуть бути використані для формування інтегрального, узагальнюючого індикатора бюджетної безпеки регіону. З метою вирішення цієї проблеми нами було запропоновано концептуальну модель структури бюджетної безпеки регіону, яка ґрунтується на виокремленні трьох базових складових: збалансованість бюджету, фінансова самостійність та ефективність бюджету регіону (рис. 1).

Таким чином, можна стверджувати, що комплексна оцінка бюджетної безпеки регіону передбачає розрахунок такого індикатора фінансового стану, який відображає рівень стійкості в напрямі збалансованості бюджету, його фінансової автономії та ефективності. Такий підхід дозволяє всебічно оцінити стан бюджетної безпеки території та визначити пріоритетні напрями для її зміцнення. На основі аналізу підходів до оцінки бюджетної безпеки регіону, що представлені у працях таких учених, як Г. Возняк [1], Л. Костирко, Н. Велентейчик [7], Л. Першко [10], І. Саннікова, О. Приходько [11], Н. Ситник, Х. Петришин [12], М. Тис [14] та ін. сформовано систему показників для оцінки бюджетної безпеки регіону (табл. 1).

Відповідно до даної методики можна запропонувати такі граничні значення результуючого показника для визначення рівня бюджетної безпеки: високий рівень ($R_{bidx} > 1,2$); достатній рівень ($1,1 > R_{bidx} > 1$ або $R_{bidx} = 1$); недостатній рівень ($0,7 > R_{bidx} > 1$); низький рівень ($0,4 < R_{bidx} < 0,7$); критичний рівень ($R_{bidx} < 0,4$).

Для розрахунку інтегрального показника можна використати таку методику [9]:

1. Виявлення різниці між фактичними значеннями показників та встановленими граничними нормативами:

– у разі, коли нормативне значення показника передбачає тенденцію до зростання:

$$x_i = \frac{a_i}{a_i^n}; \quad (1)$$

– у разі, коли нормативне значення показника передбачає тенденцію до зменшення:

Рис. 1. Індикатори бюджетної безпеки регіону

Джерело: складено авторами на основі [1; 7; 10–12; 14].

Таблиця 1

Характеристики індикаторів бюджетної безпеки регіону

Складова бюджетної безпеки регіону	Індикатори	Граничні значення	Вагові значення
Збалансованість бюджету	Коефіцієнт бюджетного покриття	більше 1	0,3
	Коефіцієнт стійкості бюджету	менше 0,3	0,2
	Коефіцієнт загальної податкової стійкості	більше 0,6	0,25
	Коефіцієнт покриття видатків міжбюджетними трансфертами	менше 0,3	0,25
Фінансова самостійність бюджету	Коефіцієнт бюджетного покриття	менше 0,4	0,3
	Коефіцієнт стійкості бюджету	більше 0,3	0,25
	Коефіцієнт загальної податкової стійкості	більше 0,3	0,25
	Коефіцієнт покриття видатків міжбюджетними трансфертами	більше 0,6	0,2
Ефективність бюджету	Коефіцієнт дефіцитності місцевого бюджету	більше 1	0,3
	Частка видатків на управління	менше 0,15	0,2
	Частка коштів, спрямована на розвиток	більше 1	0,2
	Показник стабільності дохідної частини бюджету	більше 1	0,3

Джерело: складено авторами на основі [1; 7; 10–12; 14].

$$x_i = \frac{a_i^n}{a_i}, \quad (2)$$

де a_i – фактичне значення показника;

a_i^n – граничне значення показника.

2. Узагальнене (агреговане) значення для відповідної групи показників:

$$Y = x_1 \cdot i_1 + x_2 \cdot i_2 + x_3 \cdot i_3 + \dots + x_n \cdot i_n, \quad (3)$$

де i – вага показника в окремому блоці;

n – кількість показників у блоці.

3. Фактичне значення рівня бюджетної безпеки:

$$R_{ББ} = Y_1 + Y_2 + Y_3 + \dots + Y_N. \quad (4)$$

4. Граничне значення рівня бюджетної безпеки:

$$R_{ГФБ} = N, \quad (5)$$

де N – кількість блоків показників, включених до розрахунку.

5. Інтегральний показник рівня бюджетної безпеки як співвідношення між фактичним значенням і встановленим граничним рівнем бюджетної безпеки:

$$R_{відх} = \frac{R_{ББ}}{R_{ГФБ}}. \quad (6)$$

На основі запропонованої методики здійснено аналіз та оцінку рівня бюджетної безпеки Рівненської області. На першому етапі було сформовано масив вихідних даних у вигляді основних фінансово-економічних показників регіону, необхідних для розрахунку відповідних індикаторів бюджетної безпеки регіону (табл. 2).

На другому етапі було визначено фактичні та приведені до порівняння значення індикаторів бюджетної безпеки регіону (табл. 3). Відповідно, розрахунок даних параметричних показників було згруповано у три попередньо визначені блоки збалансованості, самостійності та ефективності бюджету.

Третій етап розрахунків допоміг визначити інтегральні значення бюджетної безпеки по кожному з блоків, а також результуючий показник бюджетної безпеки на основі врахування граничних значень показників та вагових коефіцієнтів. У даному контексті варто зазначити, що загальний рівень бюджетної безпеки Рівненської області був достатнім у 2022–2023 рр., у 2024 р. спостерігається

незначне зниження до рівня 0,99. Однак його значення майже досягає оптимального рівня 1. Поряд з цим варто звернути увагу на окремі аспекти.

Як видно з даних табл. 3 та рис. 2, найбільше відхилення від порогового рівня мають показники збалансованості бюджету, зокрема не відповідають нормативу коефіцієнт стійкості та коефіцієнт покриття видатків міжбюджетними трансфертами. Така ситуація вказує на високу залежність від зовнішніх джерел фінансування, зокрема трансфертів з державного бюджету, що підвищує ризики дестабілізації у випадку затримки або скорочення обсягів підтримки.

Підвищений рівень дотаційності бюджету означає, що регіон має обмежені можливості для самостійного фінансування власних видатків, що негативно позначається на рівні бюджетної безпеки. За таких умов зростає потреба в зміцненні дохідної бази місцевих бюджетів, оптимізації структури видатків та впровадженні ефективної бюджетної політики для забезпечення фінансової стабільності.

Також зниження показників ефективності бюджету Рівненської області у 2023–2024 рр. пояснюється тим, що бюджет характеризувався дефіцитністю, а також спостерігається негативна тенденція показника частки видатків на управління у 2023 р. та різке зменшення показника частки коштів, спрямованих на розвиток у 2023–2024 рр. Це свідчить про неефективну структуру бюджетних

Таблиця 2

Вихідні дані для розрахунку бюджетної безпеки регіону на прикладі бюджету Рівненської області

Показник	Одиниця виміру	2022 р.	2023 р.	2024 р.	Відносне відхилення, %	
					2023/2022	2024/2023
1. Бюджетні доходи	Млн грн	15626,54	18868,08	19013,92	20,74	0,77
2. Бюджетні видатки	Млн грн	14852,86	19103,88	19256,53	28,62	0,80
3. Міжбюджетні трансферти з державного бюджету	Млн грн	5923,64	7334,86	7631,51	23,82	4,04
4. Податкові доходи	Млн грн	8976,65	10432,86	10069,87	16,22	–3,48
5. Неподаткові доходи	Млн грн	643,97	987,42	1109,21	53,33	12,33
6. Середньорічна чисельність населення	Тис. осіб	1141,8	1141,3	1140,9	–0,04	–0,04
7. Видатки розвитку	Млн грн	9099,5	2688,45	2912,5	–70,45	8,33
8. ПДФО	Млн грн	6832,51	7599,94	6483,32	11,23	–14,69
9. Доходи загального фонду	Млн грн	14845,92	16954,78	17104,39	14,20	0,88
10. Видатки загального фонду	Млн грн	13489,22	15721,82	16055,53	16,55	2,12
11. Видатки на управління	Млн грн	1893,21	3933,82	2690,52	107,79	–31,61

Джерело: складено авторами на основі [4; 5].

Індикатори бюджетної безпеки Рівненської області

Індикатор	Фактичні значення			Приведені значення		
	2022	2023	2024	2022	2023	2024
1. Збалансованість бюджету						
Коефіцієнт бюджетного покриття	1,05	0,99	0,99	0,32	0,30	0,30
Коефіцієнт стійкості бюджету	0,38	0,39	0,40	0,16	0,15	0,15
Коефіцієнт загальної податкової стійкості	0,67	0,66	0,63	0,17	0,17	0,16
Коефіцієнт покриття видатків міжбюджетними трансфертами	0,40	0,38	0,40	0,19	0,20	0,19
Інтегральний показник збалансованості бюджету				0,83	0,81	0,79
2. Фінансова самостійність бюджету						
Коефіцієнт бюджетної залежності	0,38	0,39	0,40	0,32	0,31	0,30
Питома вага ПДФО в доходах загального фонду	0,46	0,45	0,38	0,38	0,37	0,32
Коефіцієнт податкової самостійності	0,57	0,55	0,53	0,48	0,46	0,44
Коефіцієнт самофінансування видатків	0,65	0,60	0,58	0,22	0,20	0,19
Інтегральний показник самостійності бюджету				1,39	1,34	1,25
3. Ефективність бюджету						
Коефіцієнт дефіцитності місцевого бюджету	1,05	0,99	0,99	0,32	0,30	0,30
Частка видатків на управління	0,13	0,21	0,14	0,24	0,15	0,21
Частка коштів, спрямована на розвиток	0,61	0,14	0,15	0,12	0,03	0,03
Показник стабільності дохідної частини бюджету	1,52	1,42	1,32	0,45	0,43	0,40
Інтегральний показник ефективності бюджету				1,13	0,90	0,94
Загальний інтегральний показник бюджетної безпеки регіону				1,12	1,02	0,99

Джерело: розраховано авторами на основі [4; 5].

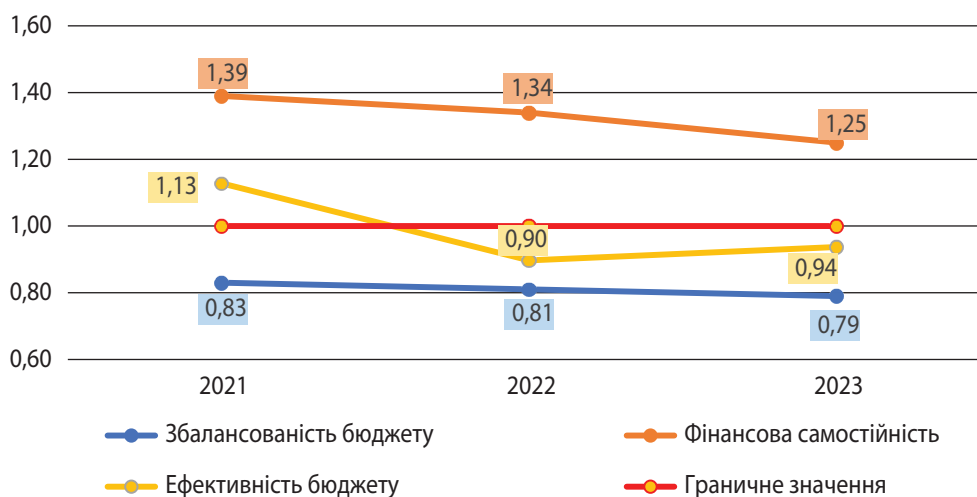

Рис. 2. Динаміка показників збалансованості, самостійності та ефективності бюджету Рівненської області

витрат, де диспропорції у фінансуванні управлінського апарату поєднуються з недостатнім ресурсним забезпеченням інвестиційних та інфраструктурних проектів. Такий дисбаланс означає, що бюджет орієнтований переважно на утримання, а

не на стратегічний розвиток, що загрожує уповільненням соціально-економічного зростання, погіршенням конкурентоспроможності регіону та зниженням рівня бюджетної стійкості в довгостроковій перспективі.

ВИСНОВКИ

Отже, проведене дослідження дозволило виявити, що бюджетна безпека регіонів є багатогранною та стратегічно важливою складовою фінансової безпеки держави. В умовах війни вона виконує не лише функцію збереження стабільності бюджетної системи, а й забезпечує спроможність регіонів протистояти зовнішнім загрозам і внутрішнім викликам. Результати оцінки на основі бюджету Рівненської області показали, що критичними точками залишаються дисбаланс між доходами й видатками, надмірна залежність від міжбюджетних трансфертів та неефективна структура витрат, зокрема переважання поточних витрат над інвестиційними.

У межах розробленої індикаторної моделі оцінювання бюджетної безпеки було здійснено системну структурування показників за трьома ключовими блоками, що дозволило отримати узагальнений інтегральний показник бюджетної безпеки регіону. Такий підхід забезпечує комплексне бачення реального стану бюджетної системи на місцевому рівні, дозволяє оперативно виявляти зони ризику та формувати цільові рекомендації для органів управління. Наголошено на важливості переходу від «утриманської» до інвестиційно орієнтованої моделі використання бюджетних ресурсів.

Подальші дослідження доцільно спрямувати на вдосконалення системи індикаторів бюджетної безпеки, адаптацію моделей оцінювання до специфіки окремих територіальних громад, а також розробку інтегрованої інформаційно-аналітичної платформи моніторингу бюджетної стійкості в реальному часі.

Перспективним напрямом є також розробка механізмів швидкого реагування на загрози бюджетній безпеці в умовах кризових ситуацій, що дозволить посилити фінансову автономію регіонів та підвищити ефективність прийняття управлінських рішень на регіональному рівні. Формування дієвої системи оцінювання та забезпечення бюджетної безпеки потребує системного підходу з боку органів влади, науковців і громадськості, враховуючи як кількісні, так і якісні параметри функціонування місцевих бюджетів. ■

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Возняк Г. В. Оцінювання бюджетного забезпечення розвитку регіонів України на основі таксонометричного методу. *Регіональна економіка*. 2017. № 1. С. 46–52. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/regek_2017_1_8
2. Возняк Г. В., Сташин А. В., Коваль В. Особливості формування фінансів територіальних громад в проекції забезпечення їх самодостатності: досвід

Львівської області. *Економіка та суспільство*. 2022. Вип. 45.

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-45-34>

3. Гладкова О. В., Свинаренко Т. І. Бюджетна безпека регіону як фактор його сталого соціально-економічного розвитку. *Бізнес Інформ*. 2018. № 9. С. 174–181. URL: https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2018-9_0-pages-174_181.pdf
4. Головне управління статистики у Рівненській області. URL: <https://www.gusrv.gov.ua/>
5. Зведений бюджет Рівненської області. *Open Budget*. URL: <https://openbudget.gov.ua/local-budget/1700000000/info/indicators>
6. Кириленко О. До питання про сутність і структурування фінансової безпеки територіальних громад. *Дев'ять Всеукраїнські наукові читання пам'яті С. І. Юрія* : збірник наукових праць. Тернопіль, 2023. С. 93–96. URL: <https://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/49417/1/Ольга%20Кириленко.pdf>
7. Костирко Л. А., Велентейчик Н. Ю. Методичні засади комплексного аналізу фінансової стійкості місцевих бюджетів. *Фінансовий простір*. 2016. № 1. С. 83–90. URL: <http://fp.lnu.edu.ua/index.php/fp/article/view/456/455>
6. Ляхович О. О., Піддубна Л. В. Теоретичні засади забезпечення фінансової безпеки регіону. *Вісник Національного університету водного господарства та природокористування. Серія «Економіка»*. 2022. Вип. 4. С. 80–89. DOI: <https://doi.org/10.31713/ve420228>
9. Ляхович О. О., Середюк О. С. Інтегральна оцінка рівня фінансової безпеки підприємства. *Вісник Національного університету водного господарства та природокористування. Серія «Економіка»*. 2023. Вип. 2. С. 127–137. DOI: <https://doi.org/10.31713/ve2202311>
10. Першко Л. О. Теоретико-методологічні аспекти зміцнення та розвитку місцевих бюджетів в умовах фінансової децентралізації: монографія. Чернівці : НУ «Чернігівська політехніка», 2020. 316 с.
11. Sannikova I., Prikhodko E. Ensuring the Financial Security of the Region as an Effective Tool of Budget Policy. *Economics. Profession. Business*. 2019. No. 1. P. 48–55. DOI: <https://doi.org/10.14258/201906>
12. Ситник Н. С., Петришин Х. Р. Сутність та структура фінансової безпеки регіону, моніторинг її рівня у Західному регіоні України. *Молодий вчений*. 2022. № 10. С. 78–83. DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2022-10-110-16>
13. Тимчишин Ю. В. Бюджетна безпека регіонів України в умовах децентралізації державного управління. *Регіональна економіка*. 2019. № 3. С. 106–114. DOI: <https://doi.org/10.36818/1562-0905-2019-3-11>

14. Тис М. С. Бюджетна складова фінансової безпеки регіону та її оцінювання в умовах війни. *Бізнес Інформ*. 2024. № 3. С. 49–56.
DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2024-3-49-56>

REFERENCES

- Hladkova, O. V., and Svynarenko, T. I. "Biudzheta bezpeka rehionu yak faktor yoho staloho sotsialno-ekonomichnoho rozvytku" [The Budget Security of Region as a Factor of Its Sustainable Socio-Economic Development]. *Biznes Inform*. 2018. https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2018-9_0-pages-174_181.pdf
- Holovne upravlinnia statystyky u Rivnenskkii oblasti. <https://www.gusrv.gov.ua/>
- Kostyrko, L. A., and Velenteichyk, N. Yu. "Metodychni zasady kompleksnoho analizu finansovoi stiiosti mistsevykh biudzhativ" [Methodological Principles of a Comprehensive Analysis of the Financial Sustainability of Local Budgets]. *Finansovyi prostir*. 2016. <http://fp.lnu.edu.ua/index.php/fp/article/view/456/455>
- Kyrylenko, O. "Do pytannia pro sutnist i strukturuvania finansovoi bezpeky terytorialnykh hromad" [On the Question of the Essence and Structuring of the Financial Security of Territorial Communities]. *Devitati Vseukrainski naukovi chytannia pamiati S. I. Yurii*. Ternopil, 2023. <https://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/49417/1/Ольга%20Кириленко.pdf>
- Liakhovych, O. O., and Piddubna, L. V. "Teoretychni zasady zabezpechennia finansovoi bezpeky rehionu" [Theoretical Principles of Ensuring Financial Security of the Region]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu vodnoho hospodarstva ta pryrodokorystuvannia. Seriya «Ekonomika»*, no. 4 (2022): 80-89.
DOI: <https://doi.org/10.31713/ve420228>
- Liakhovych, O. O., and Serediuk, O. S. "Intehralna otsinka rivnia finansovoi bezpeky pidpriemstva" [Integral Assessment of the Enterprise' Financial Security]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu vodnoho hospodarstva ta pryrodokorystuvannia. Seriya «Ekonomika»*, no. 2 (2023): 127-137.
DOI: <https://doi.org/10.31713/ve2202311>
- Pershko, L. O. *Teoretyko-metodolohichni aspekty zmitsnennia ta rozvytku mistsevykh biudzhativ v umovakh finansovoi detsentralizatsii* [Theoretical and Methodological Aspects of Strengthening and Developing Local Budgets in the Context of Financial Decentralization]. Chernihiv: NU «Chernihivska politekhnika», 2020.
- Sannikova, I., and Prikhodko, E. "Ensuring the Financial Security of the Region as an Effective Tool of Budget Policy". *Economics. Profession. Business*, no. 1 (2019): 48-55.
DOI: <https://doi.org/10.14258/201906>
- Sytnyk, N. S., and Petryshyn, Kh. R. "Sutnist ta struktura finansovoi bezpeky rehionu, monitorynh yii rivnia u Zakhidnomu rehioni Ukrainy" [The Essence and Structure of the Financial Security of the Region, Monitoring Its Level in the Western Region of Ukraine]. *Molodyi vchenyi*, no. 10 (2022): 78-83.
DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2022-10-110-16>
- Tymchyshyn, Yu. V. "Biudzheta bezpeka rehioniv Ukrainy v umovakh detsentralizatsii derzhavnoho upravlinnia" [Ukrainian Regions' Budget Security in the Conditions of Public Administration Decentralization]. *Rehionalna ekonomika*, no. 3 (2019): 106-114.
DOI: <https://doi.org/10.36818/1562-0905-2019-3-11>
- Tys, M. S. "Biudzheta skladova finansovoi bezpeky rehionu ta yii otsiniuvannia v umovakh viiny" [The Budget Component of the Financial Security of the Region and Its Assessment in the Wartime Conditions]. *Biznes Inform*, no. 3 (2024): 49-56.
DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2024-3-49-56>
- Vozniak, H. V. "Otsiniuvannia biudzhethnoho zabezpechennia rozvytku rehioniv Ukrainy na osnovi taksonometrychnoho metodu" [Evaluation of Budget Provision of Regional Development in Ukraine on the Basis of Taxonomy Method]. *Rehionalna ekonomika*. 2017. http://nbuv.gov.ua/UJRN/regelk_2017_1_8
- Vozniak, H. V., Stasyshyn, A. V., and Koval, V. "Osoblyvosti formuvannia finansiv terytorialnykh hromad v proektsii zabezpechennia yikh samodostatnosti: dosvid Lvivskoi oblasti" [Features of Forming the Finances of Territorial Communities in the Projection of Ensuring their Self-Sufficiency: The Experience of Lviv Oblast]. *Ekonomika ta suspilstvo*, no. 45 (2022).
DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-45-34>
- "Zvedenyi biudzheth Rivnenskoii oblasti" [Consolidated Budget of Rivne Region]. *Open Budget*. <https://openbudget.gov.ua/local-budget/1700000000/info/indicators>